

ЧИ Є НЕЯСНІСТЬ ВИЩОГО ПОРЯДКУ ПСЕВДОПРОБЛЕМОЮ?

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті подається критичний розгляд і оцінка дискусій з приводу валідності та вагомості низки аргументів «за» і «проти» існування неясності вищого порядку.

Вступ

Явище неясності є однією з головних проблем, що постають перед будь-якою спробою описати природні мови засобами формальної семантики. Однак, найбільші складнощі, що виникають перед спробою побудувати формальну теорію неясності, виникають головно внаслідок неясності вищого порядку. Будь-який підхід, що не здатен пояснити неясність вищого порядку лише переносить проблему на інший рівень. Явище неясності вищого порядку в останні два десятиріччя привертає все більшу увагу філософів та логіків, а відсутність однозначних та загальноприйнятих відповідей на проблеми, які постають перед теоретиками у зв'язку з неясністю вищого порядку, лише підсилює необхідність дослідження цього явища.

Аналіз досліджень і публікацій

Дослідження неясності вищого порядку здійснювали D. Raffman, R. M. Sainsbury, T. Williamson, C. Wright. Низку розвідок, які уточнюють і поглиблюють базові поняття та розрізнення запропонували S. Bobzien, J.A. Burgess, D.G. Fara, R. Heck, R. Keefe. Проблема неясності предикату «є неясний» досліджували R. Deas, G. Hull, D. Hyde, R. Sorensen, M. Tye, A. Varzi.

Постановка завдання

Метою роботи є оцінка аргументів за та проти можливості існування неясності вищого порядку. Попереднє завдання: надати загальну характеристику самого явища неясності вищого порядку.

Основна частина

Загальна характеристика неясності вищого порядку. Предикати, що не мають спірних випадків застосування, є точними. Тому існування спірних випадків є необхідною умовою для неясності. Однак, чи є існування спірних випадків достатньою умовою? Чи справді неясність предикатів характеризується лише існуванням спірних випадків? Проілюструвати недостатність для неясності факту наявності лише спірних випадків застосування можна на прикладі уявного предикат «є дитиною*» [1]. Нехай предикат «є дитиною*» є істинним стосовно тих осіб, що досягли шістнадцятирічного віку, хибним – стосовно тих осіб, що досягли вісімнадцятирічного віку, та ні істинним, ні хибним – стосовно всіх інших осіб. Тоді про осіб сімнадцятирічного віку не можна з визначеністю сказати, ні того, що є істинним, що вони є дітьми*, ні того, що є хибним, що вони є дітьми*. Таким чином, здається, особи сімнадцятирічного віку будуть вважатися спірними випадками застосування предикату «є дитиною*», і тоді про цей предикат ми повинні сказати, що він є неясним. Адже ми маємо справу з предикатом, що не надає єдиної чіткої межі між позитивною та негативною екстенсією. Однак

той факт, що цей предикат має дві чіткі межі, одну між позитивною екстенсією та спірними випадками й іншу між спірними випадками та негативною екстенсією, робить, здається, непридатною класифікацію предиката «є дитиною*» як неясного. Принаймні, звичайні предикати, які вживаються в природній мові, безсумнівно не проводять подібної тричленної класифікації сфери власного застосування. Більше того, аргументи проти тези про існування чітких меж між позитивною та негативною екстенсією у неясних предикатів (наприклад, «типові аргументи на користь толерантності» [2, с. 8-9]) будуть чинними також проти будь-якої пропозиції про існування чітких меж між позитивною (або негативною) екстенсією і спірними випадками. Загалом можна сказати, що оскільки значення неясних предикатів не проводять чіткої межі між негативною та позитивною екстенсією, так само не існує чіткої межі, яка б обмежувала область спірних випадків (або будь-якої іншої чіткої межі взагалі).

Із відсутністю чітких меж у спірних випадків тісно пов'язане явище існування спірних випадків спірних випадків (*borderline borderline cases*), де спірним випадком спірного випадку предикату F є такі значення x , які є спірними випадками для предикату «є спірним випадком Fx ». Припустимо, що було прийнято положення про те, що спірні випадки предикату H не мають чітких меж. Тоді існування спірних випадків другого порядку для предикату H можна вивести із загальноприйнятого положення, що відсутність чітких меж між предикатами F та G вказує на існування таких значень x , які одночасно виконуються як для « x є спірним випадком застосування F », так і для « x є спірним випадком застосування G ». Відсутність чітких меж між предикатами F та G вказує на існування таких значень x , які одночасно виконуються як для « x є спірним випадком застосування F », так і для « x є спірним випадком застосування G ». Адже відсутність чіткої межі між «визначено H » та «спірно H » буде вказувати на можливість існування таких випадків, які є спірними випадками «спірно H », а також спірних випадків «є визначено H ».

Аргумент на користь існування спірних випадків другого порядку, здається, можна повторити знов: якщо предикат H є справді неясним, тоді повинна бути також відсутня чітка межа у спірних випадків спірних випадків предиката H , що, в свою чергу, спричинює існування можливих спірних випадків спірних випадків спірних випадків предикату H і т. д. Якщо немає такого порядку спірних випадків, якому ми були б схильні приписати існування чітких меж, то ітерацію можна продовжувати безкінечно. Результатом цього буде безкінечна ієрархія спірних випадків (необмежена неясність вищого порядку).

Таким чином у випадку із предикатом «дитиною*» мова йде радше про неповноту, аніж неясність, тобто відбувається плутанина між неповнотою та неясністю. Неповні предикати проводять чіткий тричленний розподіл у власній області означування, натомість неясні предикати не проводять жодних *чітких* меж застосування. Звісно немає жодної причини, чому предикат не може бути одночасно неясним та неповним. Однак, в такому випадку, неясність буде проявлятися в існуванні спірних випадків для якоїсь із трьох категорій, на які розподіляє область означування неповний предикат.

Чи можлива неясність вищого порядку?

Явище неясності стало предметом досліджень в аналітичній філософії значною мірою завдяки таким філософам як Б. Расел [3] та М. Блек [4]. Однак, варто зауважити, що ці два філософа розходились щодо того, чи може існувати неясність вищого порядку. Расел визнавав, що «область спірних випадків не є точно визначеною» [3, с. 89], натомість Блек казав про «неможливість прийняти раселівську пропозицію про те, що область спірних випадків є недовизначеною» [4, с. 431]. Хоча більшість дослідників прийняли раселівську позицію, складнощі, які явище неясності вищого порядку ставить перед будь-якою спробою побудувати модель неясності, спровокували деяких дослідників поставити під сумнів можливість існування неясності вищих порядків. Досить вагомі аргументи проти можливості існування неясності вищого порядку наводять, зокрема, такі дослідники як М. Сейнсбері, Д. Рафман та К. Райт.

Аргументи проти існування неясності вищого порядку

I. М. Сейнсбері [1] ставить під сумнів можливість побудови будь-якої моделі неясності вищого порядку, що сформульована в термінах теорії множин. Припустимо, що предикату «є червоний» притаманна необмежена неясність вищого порядку. Із подібними предикатами завжди пов'язаний певна порівняльна шкала – в даному випадку: «більш червоний, ніж...», – яка структурує нескінчену множину множин (випадків застосування предикату). Ця множина множин буде таким чином впорядкована, що перша множина (над-позитивна множина) буде множиною безперечно певних (*unimpugnably definite*) червоних предметів, остання множина (над-негативна множина) буде множиною безперечно певних не-червоних предметів. Однак при використанні предикату «є червоний» немає нічого, що відповідало би цим двом над-множинам: не існує такої найменш червоної речі, стосовно якої предикат «є червоний» є безперечно істинним. Якби такі об'єкти існували, то їхня ідентифікація була б необхідною передумовою мовної компетенції. Однак, очевидно, що не існує нічого, що виконувало би подібну роль (цей розподіл не відображається у вжитку предикатів, адже його не можна проінтерпретувати як такий, що відповідає розподілу між предметами, щодо яких істинність (хибність) застосування неясного предикату не викликає жодного сумніву, та предметів, щодо яких застосування предикату є сумнівним). Більше того, відбувається повернення до тричленної

класифікації: існує множина безперечно червоних предметів (над-позитивна множина), множина безперечно не-червоних предметів (над-негативна множина), та множина всіх інших предметів (об'єднання всіх інших множин, що пов'язані з неясним предикатом). На додаток, навіть якщо можливе кодування інформації, закладеної в безкінечній ієрархії неясності вищих порядків, здається надзвичайно неімовірною можливість її інтерналізації людиною при засвоєнні мови.

Ці зауваження, на думку Сейнсбері, виступають проти ідеї про те, що предикати, якими користуються в буденній мові, є неясними у вищому порядку. Збільшення кількості порядків, не усуває ситуацію виокремлення трьох множин: над-позитивної множини, над-негативної множини та об'єднання всіх інших множин. Однак ієрархія неясності вищих порядків була запропонована саме для пояснення відсутності чіткої межі між предметами, щодо яких істинність (хибність) застосування неясного предикату не викликає жодного сумніву, та предметів, щодо яких застосування предикату є сумнівним. Таким чином проблема, яку намагалися пояснити неясністю вищих порядків (відсутність чітких меж у спірних випадках), з'являється знов.

II. Д. Рафман [5] погоджується із Сейнсбері щодо того, що концепція неясності вищого порядку зіштовхується зі складнощами. Вважаючи вирішальними міркування Сейнсбері, Рафман формулює низку міркувань на обґрунтування тези про те, що неясність вищого порядку не є настільки розповсюдженою та теоретично важливою, як це зазвичай припускається дослідниками.

1) Розглянемо множину, яка містить всі можливі спірні випадки неясного предиката F . Чи не є всі члени цієї множини лише спірними випадками першого порядку? Чи не потрапляють всі вони до проміжку між екстенсією F та екстенсією $\neg F$? Тобто, чи не маємо ми справу лише із об'єктами, що можуть належати до спірних випадків, до випадків, що є визначено F або випадків, що є визначено $\neg F$? Рафман вважає, що ми взагалі не здатні збагнути думку про існування предмета, який не підпадає під якусь одну із цих трьох категорій.

2) Ієрархія спірних випадків залучається головню як спосіб пояснення нечітких меж у неясних предикатів: якщо можуть існувати спірні випадки між F та $\neg F$, тоді безсумнівно можуть існувати спірні випадки (другого порядку) між F та спірно F і т. д. (підкреслення вказує, що мова йде про категорію (тип, вид, властивість, клас) названу неясним предикатом, а не про сам предикат). На думку Рафман, такий спосіб міркування здається правдоподібним, однак тут ігнорується одна важлива умова: те, що спірні випадки між предикатами F та $\neg F$ можуть існувати лише якщо самі F та $\neg F$ не є спірними категоріями. Рафман звертає увагу на те, що поняття спірного випадку визначається негативно, в термінах відсутності або нестачі, а саме: відсутності категоріальної приналежності. Спірні випадки можливі тільки тому, що екстенсія неясних предикатів F та $\neg F$ не є повністю вичерпною щодо області їхнього застосування. Саме тому про спірні випадки кажуть,

що вони належать до проміжку між екстенсіями предикатів F та $\neg F$. Іншими словами, бути спірним випадком означає ніщо інше, як неспроможність ні до приналежності до F , ні до приналежності до $\neg F$.

На думку Рафман, предикат «є спірним випадком F » не є тим предикатом, що може мати спірні випадки застосування, адже, коли мова йде про певні або спірні випадки спірних випадків, ми вже не розглядаємо поняття спірного випадку як негативно визначене, як належності до прогаліни в застосуванні. Ми в цьому випадку насправді трансформуємо спірні випадки (першого порядку) у нову категорію, яка є несумісною із F та $\neg F$.

3) Вважається, що спірні випадки є невизначеними стосовно того, чи є вони F . Тому спірні випадки мають статус інший ніж буття F . Отже, певні спірні випадки також мають статус інший ніж буття F . Однак, важко зрозуміти, як може бути невизначеним, чи є F предмет певно відмінний від F . Таким чином, постає питання: як може бути невизначеним (радше ніж хибним), чи є F певно спірний випадок предикату F ?

4) Неможливість спірних випадків вищого порядку здається випливає із двох інтуїтивно прийнятних положень, а саме:

Для будь-яких неясних предикатів F та H

(i) Якщо предмет є визначено F , тоді неспроможність класифікувати цей предмет як F є хибою (або недоречністю).

(ii) Неспроможність класифікувати предмет як спірний випадок предикату H не може бути хибною (або недоречною), адже, інтуїтивно, від мовця не вимагається класифікація предмета як спірного випадку, судження про спірний статус є необов'язковим.

Якщо положення (i) та (ii) є істинними, тоді слідує:

(iii) Отже, жоден предмет не може бути визначеним випадком спірного випадку H .

Із (iii) слідує:

(iv) Отже, жоден предмет не може бути спірним випадком спірного випадку.

На думку Рафман ідея про те, що неясні предикати можуть бути неясними у вищому випадку, виникає лише тому, що інтуїцію дослідників скеровувала машинерія формальних логічних систем: дослідники були зачаровані формальною можливістю створювати певні вирази за допомогою оператора визначеності. Однак зовсім інша справа, коли мова йде про те, що є можливим, або несуперечним (*coherent*), не в штучних мовах, а в мові природній.

III. К. Райт [6] запропонував аргумент на користь того, що неясність вищого порядку (радше ніж неясність як така) є парадоксальною сама по собі. Цей аргумент можна представити наступним чином. Характерною рисою неясних предикатів є наявність спірних випадків застосування. Логіку та семантику цих предикатів можна пояснити, використавши оператор неясності. Отже, в той час як:

(1) $\neg \exists x (Fx_n \ \& \ \neg Fx_{n+1})$

веде до парадоксу.

(2) $\neg \exists x (Def Fx_n \ \& \ Def \neg Fx_{n+1})$

не веде до парадоксу.

Звернувшись до поняття неясності вищого порядку, виявляється, що межа між визначено

червоними предметами та невизначено червоними предметами сама є неясною. Отже,

(3) $\neg \exists x (Def Fx_n \ \& \ Def \neg Fx_{n+1})$

веде до парадоксу. Однак, пропонує Райт, якщо, наприклад, міркувати у випадку з предикатом «є визначено червоний» так само як й у випадку з предикатом «є червоний», то ми повинні замінити (3) на

(4) $\neg \exists x (Def (Def Fx_n) \ \& \ Def (\neg Def Fx_{n+1}))$

Проте, як стверджує Райт, якщо далі дослідити логіку сентенційного оператора визначеності, то виявляється, що на перший погляд прийнятне (4), може призвести до парадоксу. Адже в логіці оператора визначеності має бути присутнє правило усунення оператора визначеності (із $Def A$ слідує A), а також «правило дефінітизації»: якщо із $A_1, \dots, A_n$ слідує B , то із $Def A_1, \dots, Def A_n$ слідує $Def B$. Однак саме третє правило, яке запропонував та яке захищає Райт, створює складнощі:

(DEF) Якщо із $A_1, \dots, A_n$ слідує B , то із $A_1, \dots, A_n$ слідує $Def B$, за умови що кожне з A_i починається оператором визначеності.

Безпосереднім наслідком (DEF) є

(DEF+) Із $Def A$ слідує $Def (Def A)$

Застосовуючи зведення до абсурду, отримуємо

(DEF-) Із $\neg Def (Def A)$ слідує $\neg Def A$

Припустивши, що є таке x , яке визначено належить до області спірних випадків між $Def F$ та $\neg Def F$, можна показати, що (4) призводить до суперечності.

Аргументи на користь існування неясності вищого порядку

Незважаючи на аргументовану критику та сумніви щодо можливості існування неясності вищого порядку, ми, здається, таки змушені визнати існування неясності вищого порядку принаймні в деяких випадках, а зробивши це, немає причин заперечувати висновок про те, неясність вищого порядку є істотною рисою сутності явища неясності.

Першим кроком для встановлення цього є визнання того факту, що предикат «є неясний» сам є неясним. Вперше аргумент на користь неясності предикату «є неясний» запропонував Р. Соренсен [7]. Цей аргумент можна продемонструвати наступним чином. Нехай предикат « n -small» є числовим предикатом, що визначається наступною умовою: « k є « n -small» тоді і тільки тоді, коли k є або малим числом, або числом меншим за n » (« n -small» є цілковито штучним предикатом, запропонованим лише, щоб проілюструвати неясність предикату «є неясний»). Очевидно, що предикат «1-small» є так само неясним, як і предикат «є малим (числом)»: обидва застосовуються до 0 та обидва однаковим чином застосовуються до всіх інших натуральних чисел. Те саме можна сказати про предикати «2-small» та «3-small». Обидва предикати застосовуються до натуральних чисел таким самим чином, як і предикат «є малим». Предикат «2-small» визначено виконується для 0 та 1, а предикат «3-small» визначено виконується для 0, 1 та 2. Оскільки 0, 1 та 2 також є визначеними випадками предикату «є малим», то, звідси слідує що, «2-small» та «3-small», є так само неясними, як і предикат «є малим». Однак, врешті-решти ми доходимо до таких предикатів, коли та частина умови визначення предикату « n -small», згідно якої натуральні числа

менші за n слід вважати певними випадками предикату « n -small», робить певними випадками предикату деякі натуральні числа, які є спірними випадками предикату «є малим». Таким чином спірні випадки поступово усуваються. Ще далі в низці предикатів типу « n -small», скажімо у предиката « k -small», ми знаходимо, що всі спірні випадки предикату «є малим» були усунені із області спірних випадків предикату « k -small» і, отже, предикат « k -small» немає жодного спірного випадку і тому є точним. Наприклад, є чітко відмежованою множина натуральних чисел, стосовно якої застосовується предикат « 10^6 -small»: якщо натуральне число є меншим за 10^6 , то предикат визначено застосовується до нього, а якщо число є більшим або дорівнює 10^6 , то (оскільки число очевидно не буде ні малим, ні меншим за 10^6) предикат визначено не застосовується до нього. Однак, як зазначає Соренсен, є неясним, коли в послідовності « n -small»-предикатів, закінчуються предикати, що мають спірні випадки, та починаються предикату, у яких спірні випадки відсутні. Оскільки немає такого значення n , яке б відмежовувало предикати зі спірними випадками від предикатів без спірних випадків, то стосовно предикату «є неясний» можна побудувати наступне соритичне міркування:

«1-small» є неясним.

Для будь-якого цілого числа, якщо « n -small» є неясним, то « $n+1$ -small» є також неясним.

Отже, « 10^6 -small» є неясним.

Отже, предикат «є неясним» є неясним.

Із гомологічної природи неясності слідує один важливий висновок, який безпосередньо стосується можливості існування неясності вищого порядку. А саме: оскільки предикат «є неясний» є неясним, то він не може бути визначений в суто точних термінах. Це слідує із того, що неясність є *suī generis*: оскільки точність успадковується, то жодний неясний вираз не може бути визначений лише в точних термінах. Десь при характеристиці неясної концепції неясності, ми змушені застосувати неясні терміни. Імплицитно, при характеристиці неясності предикатів в термінах спірних випадків ми повинні припустити, що поняття спірного випадку, є неясним саме по собі. Неясність предикату характеризується, принаймні частково, наявністю спірних випадків, на що накладається додаткова умова відмежування неясності від неповноти, яка потребує подальшого застосування поняття спірного випадку (спірного випадку спірного випадку). Однак квантор існування є точним, тому залишається лише поняття спірного випадку як кандидат на неясність. Таким чином, повинні існувати принаймні деякі спірні випадки другого порядку. Це спростовує будь-які спроби уникнути складнощів, пов'язаних із неясністю вищого порядку, заперечуючи можливість існування неясності вищих порядків. Явище неясності вищого порядку є безсумнівно дійсним і тому будь-які складнощі, що породжуються ним, як наслідок, є неминучими.

Цей висновок вперше запропонував Д. Гайд [8; 9]. М. Тай [10] натомість запропонував як контраргумент, що є неясним чи існує неясність

вищих порядків. Погоджуючись, що із неясності предикату «є неясний» слідує, що десь існує неясність вищого порядку, він намагається уникнути складнощів, не стверджуючи ні того, що існує неясність вищого порядку, ні того, що вона не існує. Він пропонує тезу, про те, що є принципово невизначеним, чи існує неясність вищого порядку: предикат «є неясний» не є неясним, він є «неясно неясним» (*vaguely vague*), тобто є неясним, чи існує неясність вищого порядку. Однак така позиція виявляється в кінцевому рахунку непереконливою.

Тай виходить із того, що якщо предикат «є неясний» є неясним, то з цього слідує, що існують предикати, які є неясно неясними [10, с. 44]. З припущення, що аргумент Соренсена є слушним, слідує, що можуть існувати неясно неясні предикати. Однак, Тай надає альтернативне пояснення соритичній природі предикату «є неясний»: він є неясно неясним, а отже не є неясним. Тому, заявляє Тай, аргумент Соренсена не є слушним. Але, як вважає Гайд [9, с. 29], предикат «є неясний» не може несуперечливо бути неясно неясним.

Для того, щоб побачити це, припустимо, що предикат «є неясний» є неясно неясним. Отже, є невизначеним, чи є предикат «є неясний» неясним. Однак, це еквівалентно тезі, що предикат «є неясний» є спірним випадком предикату «є неясний». Отже, предикат «є неясний» має один спірний випадок – самого себе. Отже, предикат «є неясний» є неясним. Альтернатива: можна міркувати наступним чином. Припускаючи, що предикат «є неясний» є неясно неясним, можна висувати, що, отже, є неясним, чи є предикат «є неясний» є неясним, і потім запитати, що є джерелом цієї неясності. Якби предикат «є неясний» не був неясним, тоді ні суб'єкт, ні предикат висловлювання «предикат «є неясний» є неясним» не були б неясними. Кожен з них був би точним, а отже, згідно принципу наслідування, впливало б, що висловлювання не було б неясним. Це суперечить вихідному припущенню. Отже, як наслідок, предикат «є неясний» є неясним.

Таким чином якщо предикат «є неясний» є неясно неясним, то предикат «є неясний» є неясним. Цей висновок впливає із більш загального принципу, що якщо будь-який предикат є неясно неясним, то предикат «є неясний» є неясним. Цей принцип є оберненим до того, який застосовує Тай в своїх міркуваннях. Тепер суперечність міркувань, які пропонує Тай є очевидною, адже якщо предикат «є неясний» є неясним, то предикат «є неясний» не може бути неясно неясним. Таким чином опис Соренсена предикату «є неясний» не лише не спростовується аргументами Тая, але його, на відміну від інтерпретації Тая, не можна звинуватити у суперечності. Отже, предикат «є неясний» є гомологічним терміном: він сам є неясним.

У світлі вищезгаданих міркувань можна побачити, що деякі предикати можуть бути неясно неясними тоді і тільки тоді, коли предикат «є неясний» є неясним, а, отже, визнати існування предикатів, які є неясно неясними. Такі предикати є прикладами спірних випадків спірних випадків.

Отже, неясність вищого порядку є реальним явищем. Ми не можемо стверджувати ні того, що є визначеним, що неясність вищого порядку не існує, ні того, що є неясними, чи існує неясність вищого порядку. Неясність вищого порядку існує напевно.

Тай вказує на те, що із вищенаведеного можна зробити лише той висновок, що деякі неясні предикати є неясними у вищому порядку. «Може бути, що, наприклад, спірні випадки спірних випадків притаманні лише тим предикатам, що є надзвичайно особливими та атиповими. Тому ... може бути, що жоден буденний неясний предикат не є також неясним у вищому порядку» [10, с. 44]. І справді така ситуація можлива, однак її ймовірність є надзвичайно малою. Більшість теоретиків, починаючи від Расела, приймали таку концепцію неясності, згідно якої неясність вищого порядку визнається суттєвим елементом неясності предикатів. Тай не наводить жодної причини, чому треба змінювати це звичне розуміння неясності, окрім тієї пропозиції, що неясність вищого порядку спричинює «зайві ускладнення». Однак, будучи змушеними визнати існування неясності вищого порядку принаймні деяких предикатів, навряд чи можна вважати будь-які ускладнення зайвими. А якщо ми змушені вирішувати ускладнення, які впливають із прийняття неясності вищого порядку деяких предикатів, то, здається, відсутні переконливі причини для відмови від ортодоксального погляду, згідно якого кожен неясний предикат є неясним у вищому порядку.

О.В. Шарко

ЯВЛЯЕТСЯ ЛИ НЕЯСНОСТЬ ВЫСШЕГО ПОРЯДКА ПСЕВДОПРОБЛЕМОЙ?

В статье дается критический обзор и оценка дискуссий относительно валидности и весомости аргументов «за» и «против» существования неясности высшего порядка.

O. Sharko

IS HIGHER-ORDER VAGUENESS A PSEUDO-PROBLEM?

This article proposes a critical analysis and evaluation of discussions concerning validity and importance of arguments *pro et contra* the possibility of higher-order vagueness.

Висновок

Будь-який кандидат на роль адекватної теорії неясності повинен узгоджуватися із очевидною відсутністю чітких меж у спірних випадків та вирішувати проблему неясності вищого порядку. У зв'язку з цим, теорія неясності також повинна відповісти на питання, чи є метамова самої теорії неясною та як можна залучити до опису неясності метамови теорії (не спричинивши виникнення подальших ускладнень та парадоксів).

Список літератури

1. Sainsbury R. M. Is There Higher-Order Vagueness? // *Philosophical Quarterly* 41 (1991) : pp. 167-182
2. Keefe R. *Theories of Vagueness* – Cambridge: CUP, 2000. – 233p.
3. Russell B. Vagueness // *The Australian Journal of Philosophy and Psychology* 1 (1923): pp. 84-92
4. Black M. Vagueness: an Exercise in Logical Analysis // *Philosophy of Science* 4 (1937): pp. 427-55
5. Raffman D. Demoting Higher-Order Vagueness // *Cuts and Clouds: Vagueness, its Nature and its Logic/ Ed. by R. Dietz & S. Moruzzi. – Oxford: OUP, 2010. – pp. 509-522*
6. Wright C. Is Higher Order Vagueness Coherent? // *Analysis* 52 (1992) : pp. 129-139
7. Sorensen R. An Argument for the Vagueness of 'Vague' // *Analysis* 45 (1985): pp. 134 – 137
8. Hyde D. Why Higher-Order Vagueness is a Pseudo-Problem // *Mind* 103 (1994): pp. 35-41
9. Hyde D. *Vagueness, Logic and Ontology* – Farnham: Ashgate, 2008. – 226p.
10. Tye M. Why the Vague Need Not Be Higher-Order Vague // *Mind* 103 (1994): pp. 43-45